

A pályaművek megoszlása stílusok szerint: bizánci 1, román 1, egyéni felfogású 3, tiszta román 3, átmeneti 4, gót, egyéni felfogással 7, tiszta gót 6, reneszánsz 4, barokk 1, egyiptomi 1, polikrom 2, képzeletbeli 1. Ezekből tíz tervet tartottak további bírálatra érdemesnek.

Az 1. díjat nem adták ki. Második díjas a PAX jellegű, harmadik az INRI. Nyolc terv 1000–1000 koronás különdíjban részesült. Az albizottsági ülést követően, június 10-én a bírálóbizottság a köznevelési palotában szemlére tette ki a tíz tervet, és nyilvános döntést hozott. Ezen részt vett Lázár György polgármester, Gaál Endre kultúránácsnok, Czigler Győző, Fittler Kamil, Schulek Frigyes, Csernovics Agenor, Ivánkovits Sándor dr., Jászay Géza belvárosi plébános, Kótay Pál felsőipar-iskolai mérnökötanár, Pálffy Ferenc, Stelczel Frigyes, Tóth Mihály és Varga Ferenc.

A program megvalósítását több tényező negatív befolyásolta, többek között az, hogy a pályázat kiírásakor azt sem adták meg, hogy a templom hol, a város mely részén épülne fel. Azt sem írták ki, hogy a Fogadalmi templom egyben patriarchális templom is legyen, de egyéb problematikus körülményeket sem tisztáztak időben.

A PAX pályaterv tervezői: Aigner Sándor (1854–1912) építész – jeles Schulek-tanítvány – és a szegedi születésű Rainer Károly (1875–1951) építész, Czigler és Hausmann-tanítvány. (Jóval később családjába nősült be az 1956-os miniszter, Maléter Pál.) Tervezőtársával közösen készített terveik alapján építették fel, 1905-ben a szegedi rókus templomot. A harmadik díjas Foerk Ernő és Sándy Gyula munkája lett. (Tessék megnevezni, régen is, hogy lehettek a bronzosokból „aranyos” emberek?)

1. A PAX elképzelései: három hosszúhajós, négy mellékhajós, kereszt-hajós épületet emel, amelyet két mellékhajóval is kiegészít. Háromszögletű főbejárattal, a sekrestyének külön oldalbejáróval. Alaprendezése jó és átgondolt, a szentélyt az alaptól egy méterre felemeli. A kupola a hozzá illő és felemelkedő boltozatokkal elfogadott. A külső és a belső szerkezet egymással együtt, és megfelel a román stílus követelményeinek. Architektúrája nemes egyszerűségű.

2. A Dicsértessék jellegű pályamunka elképzelései: három hosszúhajós, bazilikás szerkezetű terv, kereszthajó nélkül. Nyugati homlokzata egy, a főhajó szélességét teljesen kitöltő hatalmas tornya van, amely magába foglalja a főbejárót. Három hajója megszakítás nélkül halad a befejező poligonális oltárházig! (Két mellékhajóval, amelyek a főhajóval párhuzamosan helyezkednek el. A terv szerinti templom belső megjelenésének fő érdeme, hogy benne egy egységes vonal vonul végig. Külső architektúrában uralkodik a hatalmas torony. A tervezet a gót stílusnak egyszerű alakkörét adja. (Ez is 3. díjas.)

3. INRI. Alapjaiban jó, de kicsiny (2700 fős) templomot tervez. Három hosszúhajós, csarnoktemplom építelné a terv szerint, erősen megnyújtott kereszt-hajóval és szűkre szabott szentéllyel. A főhajó felett áll a hatalmas tömegű torony. Architektúrájában gót. (Hofhauser Antal és Gyalus László terve.)

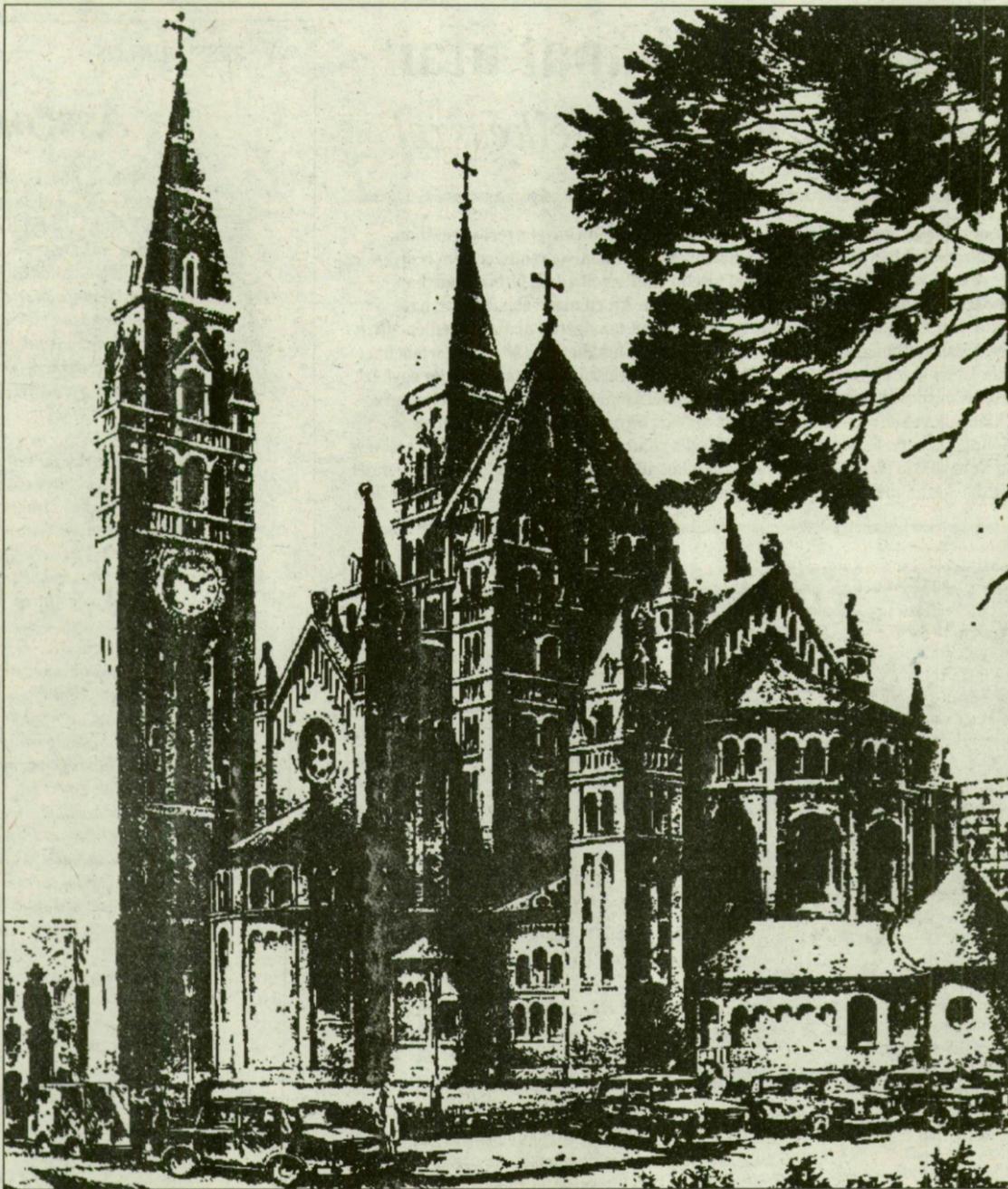
4. OAMDG. Háromhajós templomot képzel el, kriptá nélkül, és kórusa is kicsiny. Latinkereszt bazilika kerekedett volna ki belőle. A folyosóval mellékhajó körülvéve a szentélyt, és ott kápolnakoszorúvá bővül. Három bejárója a nyugati bejárón van. A tervezet nagyszabású, katedrális, de gazdag alkotóelemeket kisebbítik a szűkített aránytelodások. Architektúrája jó.

5. Patrona Hungariae. Három hosszú- és két kereszthajós elképzelés, latinkereszt alapon, de a kereszthajók túlságosan megnyújtottak. Terve két kápolnaszerű mellékhajóval is. Külső megjelenésében késői román. Számottevő négyzetmánya ellentétben áll a fő- és kereszthajók jellegével. A belső kiképzésre alternatívát is ad.

6. Deo, vörös körben. Három hosszúhajós, kereszthajóval megnyújtott szentély, centrális kupolás térséggel. A belépés egy kisebb, nyitott csarnoktól történik, mellette egy-egy toronycsoport, jobbra és balra. Nyolc oldalbejáróval rendelkezik. Román stílusú. A hatalmas négyzetmánya térből nem rontanak.

7. Centrális. Alaprajzának motívuma a szabályos hatszög, amelynek oldalait egyszerű főbejárónak és szentélynek, másrészt kápolnaszerű hajónak képezték ki, az elgondolás szerint. Harangtornya különálló, és a főbejáró mellett áll. Két oldalbejárója mellett több kisebb mellékhajó is terveznek. A középpontos elrendezés következetes, de a mellékhajóknak alaprajza kedvezőtlen. Kupolás gót stílust ajánl.

8. DÓM. Befogadóképessége 2600 fő, ennek ellenére kórusa és galériája kívá-

VARGA MÁTYÁS RAJZA

A dóm tervpályázatai

Nemrégiben múlt 110 esztendeje annak, hogy a város képviselő-testülete 1880. november 28-án ünnepélyes fogadalmat tett az 1879-ben már elfogadott ama határozat megvalósítására, hogy a jövőben díszes katolikus templomot építenek. Létrehívták Erzsébet (Wittelsbach, 1837–1898) királyné védnökségével a Szent Erzsébet Együletet, majd 1890-ben a Fogadalmi Templomépítő Bizottságot, és kiírták a tervpályázatot, amelyre összesen 34 pályamunka érkezett be. Az előszűrést egy albizottság végezte, 1904. június 9-én. Ebben a zsűriben részt vett Czigler Győző, Schulek Frigyes, Fittler Kamil, míg Szeged városa részéről: Stelczel Frigyes, Tóth Mihály (főmérnök) és Csernovics Agenor bizottsági tagok. Az elnöki tisztet Stelczel Frigyes látta el.

nalmakat hagy. Alaprajza: görögkereszt alakú, megnyújtott szentéllyel, centrális kupolás térséggel, háromszögletű főbejárattal, négy oldalbejáróval tervezett reneszánsz katedrális. A keresztágak nem szimmetrikusak, és a kápolnák is kicsinyek. A belső falak elé állított oszlopok nem túl szerencsések, esztétikai szempontból sem. Kupolája, amely ugyan háromszögletű, mégis túl magas.

9. Szent Erzsébet. Alaprajza háromhajós, latinkereszt alakú, bazilikális rendszerű, centrális kupolájú, a nyugati oldalon három toronnyal és három osztású főbejáróval. A két toronyalján egy-egy kápolnát helyez el. Kétoldalt és az oldalhajókban négy mellékhajó. Elrendezése jó, helyesek az arányai, és ablakosor az ókereszténykori reneszánsz. A templomot galéria fogja körbe, míg az épületestől kiszakadó egy-egy messzeálló torony fogja körül. Külső megjelenésében nem összhangos.

10. 1879. Középponti bizánci templom alapszámjára tervezett elgondolás. A kupolát négy pillér tartja. A négyzetű három oldalát, az első emelet magasságáig galéria futja be. A templom testétől kétoldalt, egy-egy messzeálló torony. Egy fő- és két mellékhajóval képzelték a tervezők, két kápolnával. Belső térhatása egységes, viszont külső megjelenésével nem összhangos.

11. Oremus. Sok motívumrendszerű, de nem kellően összefogott elképzelés. Az oldalbejárókat kocsifelhajtókkal kombinálja, eléggé profánul.

12. Deo, két körben. Három hosszú- és kereszthajóval tervezett elképzelés. Eszerint a középhajó tágas, de a két oldalhajó már csak folyosószerű, alig 4,5 méter szélességgel. Két mellékhajóval és három kápolnával. A főbejárót túlságosan kiemelt. Megjelenése: modern román stílus és kupolás épület.

13. Piros mezőben kettőskereszt. Háromhajós csarnoktemplomot képzel

el, kereszthajóval. A főbejárót mindkét oldalon egy-egy hatalmas torony szegélyezné. Szentélyt kívülről körgaléria szegélyezi. Fő- és mellékhajóit nem szerencsések, de a torony alatti kápolnák is más megoldást igényelnének. Az előcsarnok és a kereszthajó nincs szerencsés összefüggésben a főhajóval. Szentélye túlságosan megnyújtott, és a belső arányok nem harmonizálnak.

14. Feltámadunk. Három hosszúhajós, kereszthajós elképzelés, tágas előcsarnokkal, jó dinamikájú be- és kijárással. Nagy katedrális képzelt el, de kiserény elképzelést ad meg. Homlokzata kéttornyú, bazilikális megjelenésű.

15. Trinitas. Tágas, hosszúhajós, mellékhajóval és oldalt kísérő kápolnasorral, nagy terjedelmű templom-elképzelés, amely középpontos négyzetbe torkollik. Erősen hangsúlyozott a hármass bejáró. Két oldalsó torony, s ezek aljában egy-egy kápolna. Burkolt vasbetonszerkezetű.

16. Nagy Péntek. Keresztalakú alaprajzú, és a hajók metszésében centrális tér áll. A főbejárót széles és előcsarnokos. A főbejárónál egy-egy kisebb torony, amely nem akar uralkodni a kupola fölött. Belső térhatása tetszetős.

17. Probléma. Kicsiny, alig kétezer fős templom. Alaprajza centrális, kupolás és kápolnaszerű elképzelés. Olaszos, közep-európai gótika. A két torony közepette nyomott, és kupolája torzítóan hatalmas.

18. Istenháza. Szerkezete: rabcifal, középhajós, erősen megnyújtott szentéllyel. Összességében szerényen megalapozott terv.

19. IHS. Nagy befogadóképességű templom terve. Háromhajós, három kereszthajóval. A mellékhajók a szentélyt veszik körül. Kápolnakosorús. A mellékhajókat az oldalhajókban. A főbejáró négy kapubejáróval, de összességében a terv túlzásokba bocsátkozik.

20. Redde vota tua Altissimo. Nagy befogadóképességű templomtervezés, is,

háromhajós, bazilikális elrendezésű, kereszthajóval, hármass oltáron szoborcsoporttal, és egy nyugati toronnyal. Némi gót „beütéssel”, de inkább román stílusú. A hátsó homlokzat jobb, mint az elülső.

21. Ave Maria ora pro nobis. Három hosszúhajós, és az oldalhajók mentén kápolnák vonulnának végig, megnyújtott főszentéllyel, oltárhelyekkel, diszharmonikus. Két nyugati tornyot terveznek az épülethez. Az egész terv kívül és belül egyaránt kiforrottan.

22. Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Négyzetben felépülő, görögkereszt alakú centrális alkotás, a hajókat megelőzően egy nyitott és egy zárt előcsarnokkal a megnyújtott főszentéllyel, amelynek külső és belső körülménye van. A mellékhajókat kápolnaszerű fülkékben helyezte el. A tornyok túlnyújtottak és túlságosan karcsúak.

23. Esti vecsernye. Három hosszúhajós, nyugati oldalán két toronnyal, s ezek között két nyílású főbejárót, gót stílusú.

24. Vörös háromszög. Három hosszúhajós, kereszthajóval, tágas főszentéllyel. A mellékhajókat kápolnák mint kápolnákat keréki össze. Főbejárata kettős nyílású, tágas mellékhajókkal. Aszimmetrikus elképzelés, egyetlen toronnyal. Külső térhatásában egységes, de schova sem sorolható.

25. Szébb lesz. Három egyenlően magas, hosszúhajós, igen megnyújtott mellékhajókkal, két toronnyal és háromnyílású főbejáróval. Belső ritmusa szaggatott, míg a külső gót, de szabad felfogásban.

26. Sion. Az elképzelés nyolcszögbe foglalt görögkereszt alakú, amelyhez négy torony illeszkedik. Igen dekoratív jellegű, négy főbejárattal. A keleti oldalon a tornyokban egy-egy kápolna. A mellékhajókat is dekoratívek, barokkos, de a terv inkább az izraelita kultuszt szolgálja.

27. Fekete s körben vörös háromszög. Hosszúhajós csarnoktemplom szabta követelmények szerint épülne az építmény, amely két kis mellékhajóval is rendelkezne. Egytornyos, amely egyben főbejáróval szolgálna a nyugati oldalon. Nyolc oldalú nagy centrális tér az alapja, amely jól szolgálhatná a funkciót, de mégis összességében nehézkes, román-gót átmenetű, de sok helyütt zavaros az elképzelés.

28. Metropolis. Ez is háromhajós, bazilikális elrendezésű, oldalhajói kereszthajókká bővülnek ki. Főbejárata mellett jobbra és balra egy-egy torony, amelyek aljában kápolnák állnának. Négy mellékhajóval rendelkezne. Belső térhatása nem kedvező, és külső architektúrája ugyan lendületes, de nem építhető.

29. Hit. Hatalmas centrális négyzet, amelynek négy oldalához keresztágak csatlakoznak. Kéttornyos, s ezek között három bejáró. Nem bazilikális igényű a terv és nyomott. Gót stílusú.

30. Szentegyház. Kis befogadóképességű. Alaprajza nagyjából görög keresztalakú, kétoldalt bejáróval. Kedvezőtlen alakú saroktérközélejei. Belső térhatása nagyjából sikerült. Korai reneszánsz tornyainak alakítása aránylag vonzó. A kápolnák és a mellékhajók kiképzései nem megfelelőek.

31. Servati servati fidem. Alaprajza latinkereszt alakú, amelynek a közepét egy kör alakú kupolás térség foglalja el. Belső kiképzése egymásbafonódó és jó megoldás. Az egész elképzelés romantikus ízü, nagy gyakorlati hátrányokkal. Esetleges felépítése fantasztikusnak hat, túlhalmozott kialakításokkal, olykor a megvalósíthatóság határait is túllépve.

32. Segment. Szegecsmetszerűen görbülő hajó, és ennek csúcsában kerek apszisz. Szokatlan alap és alak, és a közfelfogástól is eltérő. Külső alakítása is profán.

33. In perpetuum pei memoriam. Az elképzelés tágas főhajóra építkezik, amelyet oldalhajók módjára keskeny folyosók és kápolnaszerűen elkülönített mellékhajók kísérnek úgy, hogy az egész elrendezés belül bazilikális szerkezetet ad. A templomhajó egy négyzetbe torkollik (rokonságban a Trinitas jellegű tervvel). A főszentélyen túl, két mellékhajóval. Az egész inkább izraelita kultuszt szolgálja. Két tornyú, hármass főbejárattal és román stílusú.

34. Ruskin. Kicsiny alapterületű, mintegy 2600 főt befogadó elképzelés, amely három hajóval, egy kereszthajóval számol. Az elképzelés primitív, a mellékhajók túlságosan alacsonyok és famennyezettek. Külső architektúrájában is rideg, angol-német hatású.

*
Ha rövid véleményezéssel is, de a fentiekből is látható, a tervpályázatra beérkezett munkákkal a bírálóbizottság nem lehetett túlságosan elégedett. A templomépítő bizottság ezért 1908-ban azt javasolta, hogy kérjék fel Schulek Frigyes (1841–1919) professzort a terv elkészítésére. Ezt a javaslatot a város közgyűlése is elfogadta, és e nagy építőművésszel a következő évben szerződést kötöttek. Vázlat- és részterveit 1911-ben mutatta be a megbízónak, de a költséget túlságosan drágának találták. Schulek Frigyes a feladat alól felmentik, majd Pecz Samu, Lux Kálmán és a debreceni érsek, Csernok János javaslatára Foerk Ernő (1868–1934) felsőipar-iskolai mérnökötanár kap megbízást. Az ünnepélyes alapkövetéletről 1914. június 21-én kerül sor, majd megtörténik az alapozás, és a templom falai büszkén kezdenek emelkedni, de 1914. július 27-én az építkezés az első világháború kitörése miatt megszűnik, majd csak a háború befejezése után folytatódik, és a bokrétaünnepélyt 1923. szeptember 16-án tartják meg.

A Szeged-Csanád egyházmegye 900 éves jubileumára, 1930-ra felkészülnek, majd Angelo Rotta érsek, pápai nuncius jelenlétében felszentelik a hatalmas templomot, a Magyarok Nagyszombatja tiszteletére a Fogadalmi templomot, amelyről és megjelenéséről abban az időben csak legekben beszéltek. (Tornyai 93 méteresek, nagyharangja, orgonája stb.)

Az észak-olaszországi Lombardiában látható hasonló neoromán templomok együtváltotás munkálatait Ottovay István (1877–1945) szegedi építésztervező és -kivitelező fogta össze, számos mesterembert, szakmai vállalkozót irányított.

A gondolat és a fogalommal kezdettől a megvalósításig sokat foglalkoztatta Szeged város polgárait és közgyűlést. Több terv is született, 1904-et megelőzően, és az elhelyezést illetően nem volt egységes az álláspont. Végül is, ha a Belváros magjának feloldozásával is, immár 60 éve magasodik a monumentális alkotás, a sokat bántott és dicsért olyan mű, amely Magyarország egyik legszebb terének éke, szakrális életünk és építészetiünk figyelemreméltó alkotása